

Modell

Bevezetés

Számomra sosem volt kérdés – vagy ha mégis, csak átmenetileg és akkor is csak futó gondolat szintjén – hogy létezik-e Isten. Ha úgy tetszik, a gondolatot vagy a létezésében való hitet a szüleimtől „örököltem”. Hogy genetikailag vagy tanulás útján, az számomra rejtély, mert nem emlékszem rá, hogy hogy mikor kezdtem el hinni¹. A helyzetet kicsit az is bonyolítja, hogy bár az életem során szüleim is hittek Isten létezésében, úgy látszott, hogy ez a tény mérsékelt hatással van a mindennapi életükre, nem igazán láttam különbséget a hívők és nem hívők mindennapjai között, ami valamilyen szinten arra utalt, hogy bár tudjuk, hogy Isten létezik, ez tény nem sokban befolyásolja az életünket. Bár konkrét esetre nem emlékszem, de feltételezem, hogy a szüleim imádkoztak, ha valami probléma adódott, azonban – ahogy mondani szokták – egy zuhanó repülőgépen nincsenek ateisták.²

Még kiskamasz voltam, amikor valamivel közelebbi kapcsolatba kerültem a kereszténységgel, azáltal, hogy a szomszéd srác elhívott a sarki református templomba pingpongozni. Azt mondta, hogy egy órát kell előtte hallgatni a lelkészt – azt ki kell bírni – de utána órákig lehet a paplak pincéjében forgózni. Nos, az egy órás „hallgatások”, nem múltak el teljesen nyomtalanul. Valami ragadt rám, látszólag túlnyomó részt büntudat, és bár éreztem, hogy Isten személye vonzó a számomra, közben úgy is éreztem, per pill’ nem vagyunk jóban. Később aztán kapcsolatba kerültem karizmatikus keresztény fiatalokkal, akiken látszott, hogy mindennapi és főleg jó kapcsolatban vannak Istennel. Középiskola elején járó kamaszként ez egy rendkívül vonzó lehetőségnek tűnt számomra, amit igyekeztem is megragadni.

Így aztán magam is el kezdtem tanulmányozni a Bibliát és bár eleinte minden világosnak tűnt, de aztán az idő múlásával, ahogy az információ mennyiség egyre inkább nőtt és a legkülönfélébb vélemények és tanítások jutottak el hozzám, egyre több kérdés merült fel. Kezdetben úgy tűnt, hogy a hit megléte vagy nem léte osztja meg az emberiséget, de rá kellett jönnöm, hogy aki azt mondja a hitre, hogy ő nem él vele, valótlanul állít, hiszen a hitből való cselekvés a mindennapjaink része. Aki azt állítja, hogy nem hisz semmiben, de kimegy mondjuk a villamosmegállóba munkába igyekezve, nem veszi észre, hogy mennyi mindenben hitt aznap reggel. Hitt benne, hogy a villamosvezető ma reggel is felvette a munkát, hitt benne, hogy a közlekedési társaság nem szüntette be a szolgáltatást, mint ahogy az áramszolgáltató sem a vonalon, amit igénybe kívánt venni stb. Rengeteg olyan dolgot hiszünk el nap mint nap, aminek a valóságáról nem győződünk meg előzetesen, de elhiszük, mert vannak tapasztalataink, amit viszont extrapoláltunk a jövőre nézve. Bármilyen múltbeli tapasztalatot a jövőre kivetíteni azonban már nyilván hit kérdése.

Aztán azt gondoltam, hogy a nagy kérdés inkább az, hogy létezik-e Isten és ez a kérdés osztja meg az embereket leginkább. Az idő múlásával azonban egyre inkább úgy láttam, hogy igazán nem az a kérdés, hogy létezik-e Isten, az viszont annál inkább, hogy milyen ez az Isten. Mit várhatunk tőle és Ő mit vár tőlünk? Megbízható, lehet rá számítani? Ha belegondolunk, Isten létezésének megkérdőjelezése az emberiség történelmében viszonylag újkeletű dolog, de nem látszik, hogy azok a társadalmak, akik mind meg voltak győződve egy felsőbb hatalom létezéséről, erkölcsi értelemben jobban teljesítettek volna. Tehát maga az Isten létezésében való hit látszólag nem tett jobbat senkit, ahogyan meg is van írva (Jakab 2:19³). Akkor viszont vagy nem teljesen jó – legalábbis számomra – ez

¹ Itt csak az Isten létezéséről szóló meggyőződésemről van szó, semmi többről

² Később, miután a szüleim is újjászülettek, sok minden megváltozott

³ Te hiszed, hogy az Isten egy. Jól teszed. Az ördögök is hiszik, és rettegnek.

az Isten, vagy még nem ismerem, nem értem őt eléggé, ezért tudtam, hogy meg szeretném ismerni és persze érteni az Istent, nyilván azon a szinten, ahogy ez számomra lehetséges.

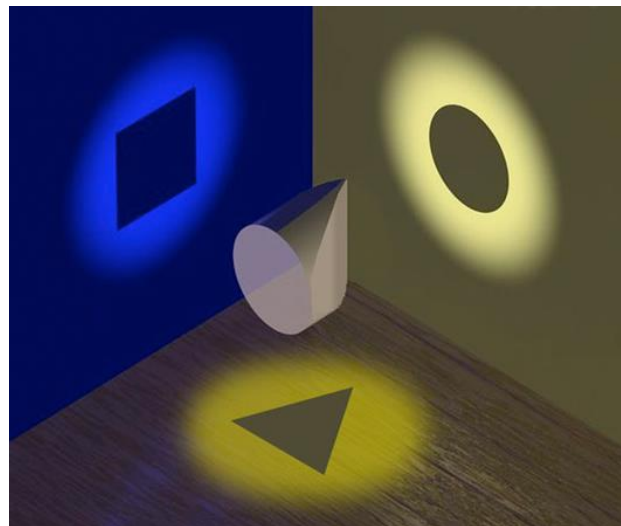
Felmerülhet a kérdés, hogy miért merül fel egy hívő keresztényben megkérdőjelezni Isten megbízhatóságát. Hát, különbözőek vagyunk. Vannak, akik a művészetekhez vonzódnak és vannak, akik a matekot szeretik. Vannak, akik átélnek dolgokat és ezek az átélések egy életre belevésődnek a jellemükbe és elképesztően nagy súllyal szerepelnek a jövőbeli döntéseikben, de vannak, akik csak akkor tudnak valamit „átélni”, ha megértik. Nyilván mindenkiben megvan mindkét dolog csak mások az arányok.

Bennem, úgy tűnik, nagyon erős az érteni akarás és hát be kell valljam, sok mindent nem értettem. Gyanítottam, hogy Isten jó (hiszen ezt sulykolja a Biblia is), de azért a leírt dolgokból nem volt minden olyan egyértelmű, mint szerettem volna. Azt megértettem, hogy az emberiség bajban van, de azt már nem igazán, hogyan is került oda. Azt értettem, hogy Isten szereti az embereket, de azt már nem, hogy ha meg akar bocsájtani, miért kell kiengesztelni, pláne a saját Fia életének feláldozása árán. Jó, azt értem, hogy Jézus vére volt értünk az ár, de kinek fizette ki? Az Atyának? Olyan érzésem volt, mintha nem mindig ugyanarról az Istenről olvasnék annak ellenére, hogy meg van írva „*Jézus Krisztus tegnap és ma és örökké ugyanaz*” (Zsidó 13:8). Nyilván ez az Atyára magára is ugyanúgy igaz kell, hogy legyen, hiszen az ószövetségben kijelentett neve יהוה (JHVH) név is erre utal, ráadásul Jézus maga mondta, hogy „*Én és az Atya egy vagyunk*” (János 10:30).

Egy darabig azt gondoltam, hogy majd egyszer eljutok én is oda, ahol azok vannak, akik „értik” a dolgokat. Azután, ahogy múlt az idő rájöttem, hogy igazából senki sem ért mindent, sőt. Azt tapasztaltam, hogy akik eljutottak valamilyen magasabb szintre a dolgok megértésében, ők sem ugyanott vannak, mert egymással nem értenek egyet.

Valóság

Szóval bár egyértelmű, hogy cél az Isten megismerése lenne (János 17:3⁴), ennek a módja illetve az eredménye bizony egyénenként nagyon eltérőnek látszik. Ez a felismerés eleinte nagyon zavart, mert azt gondoltam, hogy ha két ember két különböző dolgot gondol valamiről, akkor három eset lehetséges: vagy az egyiknek van igaza, vagy a másiknak, esetleg egyiknek sem, de az teljesen kizárt, hogy mindkettőnek igaza legyen. Aztán láttam egy szemléltető ábrát, amin egy kör alapú csonka gúla szerű test háromdimenziós ábrája volt látható a és annak a három alapsíkra való vetülete. A három vetület egy kör, egy négyzet és egy háromszög volt.

Az ábra azt volt hivatott szemléltetni, hogy a nézőpont megváltoztatása mennyire különböző eredményre vezethet és ha elfogadjuk a logikusnak tűnő feltételezést, hogy az Isten nálunk nem csak hogy jóval komplexebb lény, de a létezése jóval túlmutat az általunk érzékelhető vagy felfogható világon – hiszen ha ő hozta létre, akkor ő maga nem lehet annak valódi részhalmaza – akkor az ábra

⁴ Az pedig az örök élet, hogy megismerjenek téged, az egyedül igaz Istent, és a kit elküldtél, a Jézus Krisztust.

jól szemlélteti, hogyan lehetséges, hogy több látszólag ellentmondó állítás egyszerre tükrözze hűen a valóságot, nyilván a maga szintjén.

Akkor mégis miért gépelek most, hiszen magam is beláttam, hogy akármit is állítok, az önmagában még nem bizonyítja, hogy másnak, akinek ezzel ellenkező véleménye van, nincs igaza. Az ok egyszerű, az, amit én megérteni vélek – ha úgy tetszik az én a világról illetve Istenről alkotott modellem – az én életembe pozitív változásokat hozott és ha csak még egy valaki van, aki ezt elolvassa és ebből valamit profitál, már megérte a befektetett időt és energiát.

A modell kifejezést itt tudományos értelemben használom, ahogyan mondjuk Newton megalkotta a gravitációs modelljét, amivel meg tudta magyarázni, hogy miért esik le minden a földön, amit nem tart valami a helyén. Newton modellje, az elmélet, amit kidolgozott a dolgok működéséről, annyira jól sikerült, hogy a bolygók mozgását nagyon pontosan ki tudta vele számolni. Annyira pontosan, hogy 1846-ban Leverrier anélkül, hogy az égre nézett volna, az ismert bolygók mozgásadataiból a Newton által kidolgozott modell egyenleteit felhasználva kiszámolta, hogy a Földtől közel 1 milliárd kilométernyire kellene lennie még egy bolygónak. Még azt is kiszámolta, hogy ennek a bolygónak 60 238 nap és 11 óra a Nap körüli keringési ideje és hogy 24 és félszer nehezebb a mi Földünkénél. Megkérte Johann Galle csillagászt, hogy az akkor modernnek számító és jól felszerelt Berliini Csillagvizsgálóban az általa kiszámított időben, a szintén megjósolt helyen lesse az eget, mert ott bizony egy bolygónak kell lennie. Ott is volt, ezt a bolygót ma Neptunusz néven ismerjük.⁵

Tehát látható, hogy az a modell, amit Newton alkotott a világról, pontosabban a világ egy adott területének (a tömeggel rendelkező testek viselkedésének) működéséről, igen jól használhatónak bizonyult, annak ellenére, hogy ma már tudjuk, hogy nem volt mindenben igaza, hiszen Einstein az általános relativitáselmélet megalkotásával egy újabb modellt alkotott, ami (jelen tudásunk szerint) sokkal jobban leírja a dolgok működését (pl. fénysebességhez közeli sebességek mellett is működik).

Akkor most Newton tévedett és az általa kidolgozott elmélet hibás? Ez azt jelenti, hogy az eredményei használhatatlanok lennének, mert a világ mégsem így működik? Szó sincs róla, hiszen a fizikával foglalkozó mérnöki tevékenységek alapja a mai napig a Newton által megalapozott fizikai modellre épül. Ezek alapján építik fel a házakat, amikben élünk, a hidakat, amiken járunk, az autókat, hajókat (Archimédesz) és repülőket (Bernoulli), amikkel közlekedünk, tehát igenis nagyon sok gyakorlati haszna van.

Egyszerűen arról van szó, hogy amikor valaki felismerni vél valamilyen törvényszerűséget a minket körülvevő világban, akkor tisztában kell lennünk azzal, hogy ő nem azt fedezte fel, hogy hogyan működik a világ, pusztán egy modellt alkotott, ami – ha jó a modell – akkor az eredménye összevág a valóságban is lezajló folyamatokkal, legalábbis a modell korlátain belül, ami Newton esetében pl. relatív kis sebességeket jelentett.

Ez annyira így van, hogy jelenleg sincs a fizikában egy elfogadott általános elmélet a dolgok működésére vonatkozóan, hiszen míg csillagászati léptékben Einstein relativitás elméletével számolnak a tudósok, addig a részecskefizika a kvantummechanika „törvényeit” veszi figyelembe. Míg a csillagászok úgy számolnak mintha csak a gravitáció lenne az egyetlen erő az univerzumban, addig a Hadron ütköztetőben minden más kölcsönhatást (elektromos, mágneses stb.) figyelembe vesznek, de a gravitáció hatását gyakorlatilag elhanyagolhatónak tekintik. Egyszer talán lesz egy elmélet, ami

⁵ Természetesen nem akarom azt állítani, hogy ez az egyedül Newton érdeme lenne, nyilván Kopernikusz, Kepler és Galilei és ki tudja még hány ismeretlen nevű tudós tudományos eredményei kellett ahhoz, hogy ez a felfedezés elérhető legyen, de az szemléltetés egyszerűségének kedvéért maradjunk csak Newton-nál.

jelenleg ismert összes fizikai kölcsönhatást egyetlen használható modellbe gyúrja majd össze (pl. a húrelmélet vagy valami hasonló), de jelenleg nincs ilyen.

Számomra ez azt jelenti, hogy bár a minket körülvevő világot a maga valójában érzékeljük, addig, amíg nincs egy használható modellünk a dolgok működésének a feltérképezésére, addig nem tudunk minden lehetőséggel élni, amit pedig a környezetünk lehetővé tenné, ha felismernénk bizonyos összefüggéseket. Erre remek példa az aerodinamikai felhajtóerő felismerése. A madarak és bizonyos rovarok a kezdetek óta tudnak repülni, de az ember számára csak azóta lehetséges, amióta néhány tehetséges ember kidolgozott egy modellt, ami a fizikai jelenséggel összevág legalább olyan mértékben, aminek az alapján a Wright fivérek a XX. század hajnalán képesek voltak megtervezni és megalkotni az első merevszárnyas repülőgépeket.

Tehát úgy gondolom, hogy – legalábbis ameddig itt a Földön élünk – a dolgok teljes valóságát nem tudjuk feltétlenül megismerni, azonban képesek vagyunk olyan modellek megalkotására, melyek segítenek bennünket abban, hogy éljünk a számunkra biztosított lehetőségekkel. Azt talán sosem fogjuk megtudni, hogy mik a világunk valódi mozgatórugói, hiszen amíg a megismerhető világunk kilencvenvalahány százalékaról nem tudunk semmit, csak elneveztük sötét anyagnak meg sötét energiának. Ha azt állítanám, hogy Newton első törvénye, miszerint: „Minden test megtartja nyugalmi állapotát, vagy megmarad az egyenes vonalú egyenletes mozgás állapotában míg más test vagy erő mozgásállapotának megváltoztatására nem készíti” igazából úgy működik, hogy a dolgokat láthatatlan angyalok hozzák-viszik, csak ők nagyon precízek és kitartóak, ezért van az, hogy még soha senki nem láthatta, amikor egy angyal elfárad és leteszi az aszteroidát egy kicsit, hogy megpihenjen, akkor erre valószínűleg a legtöbben felhorkannának, hogy ez mekkora marhaság. Az igazság azonban az, hogy igazából bizonyítani senki nem tudja, hogy nem így van. Viszont egy ilyen világképpel talán jóval bizonytalanabbak lennének a mindennapjaink és talán még a jelenleginél is többen imádkoznának a reptéri terminálokon indulás előtt.

Szellemi kirakós

A dolgok akkor sem változnak sokat, amikor a természetfeletti kerül képbe. Az Istentől kapott kijelentéseket, a szellemi és természetes tapasztalatainkat ugyanúgy összegyűjtjük és valamilyen rendszerbe foglaljuk a fejünkben, szívünkben lelkünkben és levonjuk a következtetéseket. Van, aki ezt hivatalos szinten teszi és teológiának nevezi és van, aki tagadja a teológia létjogosultságát, de ő is akarva-akaratlan beépíti a tapasztalatait az eljövendő döntéseibe, vagyis akár tudat alatt, de a saját modelljére építi az életét. Azt nyilván nem tudom, hogy van-e rá lehetőség, hogy az ember „szellemi repülőgépet” építsen, de az nyilvánvaló, hogy a világról alkotott képünk alapvetően meghatározza az életünk során meghozott döntéseinket, tehát igen nagy jelentőséggel bír.

Természetesen, ha a természetfelettről szeretnénk információhoz jutni, nincs túl sok lehetőségünk. Mivel már beláttunk, hogy Isten a megismerhető világunkon kívül (is) helyezkedik el, onnan nincs más lehetőségünk információhoz jutni, csak ha ő küld jelet hozzánk. Azonban ezek az információk is átesnek elsősorban az emberi létezésünkből fakadó természetes szűrőkön, a megértésünk korlátain, aztán pedig a kulturális, neveltetésünkből fakadó és a pillanatnyi fizikai és érzelmi állapotunk következményeként fenn álló szűrőkön. Ennek eredménye pedig nyilvánvalóan egy kör, egy négyzet vagy egy téglalap. Azonban hála Istennek, itt vagyunk egymásnak és meg tudjuk osztani egymással a síkidomjainkat, amiből talán összeáll valami, ami jobban hasonlít az eredetire vagy legalább valamivel pontosabb modellje annak.

Nyilvánvalónak tűnik, legalábbis keresztény körökben, hogy az Istentől jövő kijelentések alapja és alapvetően minden szellemi kijelentés mérőszinőrja, az írott Ige vagyis a Biblia. Sajnos azonban a Biblia rengeteg olyan részt tartalmaz, ami csak bizonyos történelmi események leírását tartalmazza,

olyanokat, hogy valaki elment ide, aztán ezt vagy azt csinálta, de sok esetben azt sem mondja meg, hogy az eseményről Istennek mi volt a véleménye. Sok helyen csak utalásokat találunk olyan dolgokra, amik a maguk idejében feltehetően nyilvánvalók voltak az olvasó/hallgató számára, azonban most a szó jelentését sem pontosan értjük. (Például, ha nekem mondaná valaki, hogy „*Csináld két Kérubot is aranyból, vert aranyból csináld azokat a fedélnek két végére.*” (II. Mózes 25:18), akkor feltehetően csak pislognék, hogy azt meg eszik-e vagy isszák. Viszont amennyire látszik, akiknek ez szólt, azoknak ez semmilyen problémát nem jelentett.) Néha meg úgy tűnik, hogy még az egyes könyvek szerzői között sem volt feltétlenül teljes az egyetértés bizonyos dolgokban (pl. Pál és Jakab levelei ütközni látszanak a hit és cselekedetek kérdésében). Hogyan lehet, akkor ebben kiigazodni.

Sajnos a Bibliát magyarázó tanítások is gyakran látszólag szöges ellentétei egymásnak. Többször hallottam olyan tanításokat, amelyek például az Apostolok cselekedeteinek 17:16-34 leírt Athénban történeteket teljesen különbözőképpen értelmezték. Az egyik szerint Pál bölcsessége és szelídsége látszik, ami példa kell, hogy legyen a keresztények számára, különösen az evangelizálás terén, míg a másik arra kívánt rámutatni, hogy Pál milyen nagyot hibázott, amikor simulékonyan közelítette meg a bálványimádás szentségtelenségét, ahelyett, hogy az Ige kardjával aprított volna és ezért az evangelizálás kudarcba is fulladt, amit a „Majd még meghallgatunk téged e felől” mondat támasz alá, hiszen ha Pál jól csinálta volna, a jelenlévő összes ember hamut szórva a fejére azonnal megtért volna. Hogy kinek van igaza, ki tudja? Talán a lényeg az, hogy akármit is gondolunk bizonyos részletkérdéseket illetően, a végén a fejünkben, lelkünkben, szívünkben egy olyan Isten képe, modellje álljon össze, amely a lehető legközelebb áll a valósághoz.

Bertie Brits dél afrikai prédikátor azt javasolta, hogy tekintsük a Bibliára úgy, mintha egy kirakóst próbálnánk kirakni. A kirakóst sem úgy rakjuk ki, hogy kiöntjük a doboz tartalmát, majd véletlenszerűen felkapkodva az elemeket próbáljuk azokat azonnal a végleges helyükre helyezni, hanem először a széleket igyekszünk összerakni, mert a szélekhez tartozó darabok könnyen felismerhetőek arról, hogy az egyik oldaluk teljesen egyenes. Ha ezeket kiválogatva és gondosan összeillesztgetve megvan a keret, akkor a következő darabokat már úgy keressük, hogy illeszkedjen ehhez a kerethez és haladunk egyre beljebb, amíg teljes nem lesz a kép. Ha eközben a folyamat közben egy olyan darab akad a kezünkbe, ami nem illeszkedik ahhoz, ami már kész van, azt nem próbáljuk begyötörni valahova, ahova nem illik és főleg nem dobjuk ki azzal, hogy ez nem a kirakós része, csak szépen félretesszük, hogy ez most nem illik sehova, később visszatérünk rá. Bertie Brits azt is javasolta, hogy a kerethez legyen az a kiindulási pontja mindenkinek az, hogy Isten szeret.

Én ezt nagyon szemléletesnek és hasznos alapelvnek találtam, de ennek ellenére mégis nagyon zavartak bizonyos „félretett” darabok, amikről úgy éreztem, hogy azt kiabálják az asztal széléről, hogy azért nem tudom őket sehova sem tenni, mert a kirakósom eddig összerakott darabjai már rosszul vannak elhelyezve. Égető késztetést éreztem, hogy legalább a fő darabokkal kezdjek valamit. Számomra a Biblia eleje meg a vége volt talán a legnagyobb kérdőjel, a bűnbeesés illetve a végítélet. Sehogy sem tudtam összerakni a szerető Istennel igazán egyiket sem. Hogy teljesen őszinte legyek, igazából azt sem értettem, hogy mitől lesz valami jó és mitől lesz valami rossz. Ki dönti el? Nyilván Isten, de mi alapján? Csak úgy önkényesen, hasára ütve? És mi van, ha nincs mindenben igaza? Végül is annyi féle ember van a világon, nem lehet minden mindenkinek jó és talán pont én vagyok az egyik, aki számára az Isteni döntés szuboptimális eredményt produkál. Ilyesmiken rágódtam.

Látszott, hogy a kereszténység az üdvösség kérdése körül forog, alapvetően mindenki a kárhozatot szeretné elkerülni. Ez teljességgel érthető, hiszen kinek van kedve egy örökkévalóságon keresztül szenvedni. Nekem speciel egy percen keresztül sincs. Tehát az egyik fő kérdés az lenne, hogyan is fog Isten dönteni, pontosabban mi alapján hoz majd döntést az egyén öröklétét illetően.

Sokan azt állítják, hogy minden a földi pályafutásunk alatt megtett vagy meg nem tett dolgaink alapján fog eldőlni. Ezzel két problémám van. Az egyik pusztán logikai jellegű és így hangzik: akármilyen hosszú életet is él a földön valaki és bármennyire is igyekszik minden lehetőséget megragadni, hogy rosszkodhasson, mindenképpen véges mennyiségű bűnt képes elkövetni. Tegyük fel, él valaki 120 évig és élete minden másodpercében elkövet valami disznóságot, akkor is kevesebb mint 3,8 milliárd bűncselekményt követ el. Ez bár irgalmatlanul nagy számnak tűnik mégis elhanyagolhatóan kis része a végtelennek, a kettő hányadosa egész konkrétan nulla. Márpedig ez így már nem tűnik arányos büntetésnek, főleg nem egy igazságos Istentől.

És talán nem győz meg mindenkit és lehet, hogy bár logikusnak tűnik, van benne egy olyan hiba, amelyet a Szadduceusok és vétettek, amikor a feltámadást próbáltak logikailag cáfolni (Lukács 20:27-40). Viszont a Jelenések könyve 20. részében ez áll (11-15): *„És láték egy nagy fehér királyiszéket, és a rajta ülőt, a kinek tekintete elől eltűnnek a föld és az ég, és helyök nem találtak. És látám a halottakat, nagyokat és kicsinyeket, állani az Isten előtt; és könyvek nyitattának meg, majd egy más könyv nyitatták meg, a mely az életnek könyve; és megítéltetének a halottak azokból, a mik a könyvekbe voltak írva, az ő cselekedeteik szerint. És a tenger kiadá a halottakat, a kik ő benne voltak; és a halál és a pokol is kiadá a halottakat, a kik ő nálok voltak; és megítéltetének mindnyájan az ő cselekedeteik szerint. A pokol pedig és a halál vettetének a tűznek távába. Ez a második halál, a tűznek tava. És ha valaki nem találtatott beírva az élet könyvében, a tűznek távába vetteték.”*

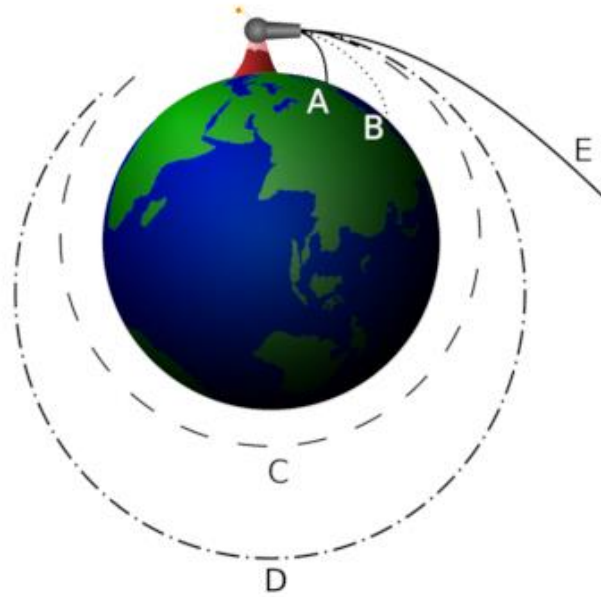
Mit olvasunk? Mindenki megítéltetik az alapján, amit csinált, valóban. Tehát valami következménye minden jó és rossz cselekedetnek lesz, de az, hogy ki kerül el a második halált, az örök kárhozatot, az csak az alapján dől el, hogy a neve szerepel-e az élet könyvében. Legalábbis én ezt olvasom. Már csak az a kérdés, hogy mi ez az élet, könyve és hogy lehet oda be vagy onnan ki kerülni.

Gondolatkísérlet

Az egyik legérdekesebb dolog, amit valaha hallottam, számomra az volt, hogy Einstein (állítólag) hogyan találta fel a relativitáselméletet. Nem tudom valóban így történt-e, de a történet szerint Einstein egy képzeletbeli kísérletet folytatott le. Elképzelte, hogy egy fénysebességgel haladó vonaton ül. Sajnos hiányos ismereteim nem teszik lehetővé, hogy megmondjam honnan, de valahonnan tudta, hogy a fénysebesség nemcsak állandó, de határsebesség is, vagyis annál gyorsabban nem mehet semmi. Tehát, ha ő egy fénysebességgel haladó vonaton ül, akkor, ha jön a kalauz, nem láthatná, hiszen ahhoz, hogy a szemébe jusson a kalauzról visszavert fény, annak a fénynek gyorsabban kellene mennie mint a vonat, ami viszont már fénysebességgel megy (feltéve, hogy Einstein a menetiránynak háttal ül és a kalauz vele szemben van⁶). Einstein ezt az ötletet elvetette – elképzelni nem tudom, milyen alapon – mondván, hogy az nem lehet és mivel a távolság közte és a kalauz között fix, akkor nincs más lehetőség, mint hogy az időnek kell változnia, hogy ő mégiscsak láthassa a kalauzt. Hihetetlen, hogy valaki egy elképzelt szituációt vizsgálva látszólag önkényesen megállapítson dolgokat, majd abból ilyen – látszólag minden eddigi tapasztalattal ellenkező – következtetést legyen képes levonni. Az egész történet szürreális, de az a legdurvább, hogy a végén kiderült, hogy igaza van, bár az általa felállított modellből következő néhány dolgot csak jóval később (a gravitációs hullám létezését csak száz(!) évvel később) tudták kísérletileg közvetlenül bizonyítani.

⁶ Most arról ne beszéljünk, hogy a kalauz miként képes a vonat végéről eljutni az elejére

Hasonlóan lenyűgöző volt számomra Newton egyik gondolkísérlete, amiben a gravitációval foglalkozott. Arról nyilván tapasztalati úton is meggyőződhetett, hogy minél nagyobb kezdősebességgel hajít el tárgyat vízszintesen, annál távolabb ér földet. Az azonban, hogy gondolkísérletben el tudott jutni odáig, hogy ha elég nagy sebességgel tudná az adott dolgot elhajítani, akkor az mindig csak annyit zuhanna, amennyit a föld görbül, míg végül hátra vágná magát, egyszerűen zseniális. Ebből rájönni, hogy a Holdat is ez tartja Föld körül és a bolygókat a Nap körül, az már igazán csak hab a tortán. Nem mintha Newton vagy Einstein babérjaira törnék, de ezen felbuzdulva én is megengedtem magamnak egy gondolkísérletet.⁷

Gondolatban visszamentem a teremtés előttre⁸. Ott semmi sem volt még, csak Isten. Úgy képzeltem, hogy Isten eldönti, létrehozza az univerzumot (Uni Verse – egy szó, érted ;) Szóval kigondolja, milyen legyen, mekkora, mik legyenek benne, azok hogyan működjenek, milyen szabályok és törvényszerűségek határozzák meg benne a dolgok működését. Mikor mindent kigondolt, azt mondta, hogy legyen, és mindaz, amit elképzelt előáll, ahogyan azt a Bibliában leírva látjuk. Ami nincs leírva, az a rendkívül pontos tervezés, mondjuk úgy, mérnöki munka, ami a tervezési fázisban volt.

Valóban az egész olyanná lett előttem, mint mikor mondjuk valaki megtervez egy autót vagy legyen csak a motorblokk. A tervezőnek van egy szándéka, amire a szerkezetet tervezte. Az abban levő összes alkatrész azt a célt hivatott szolgálni, hogy együtt működve, szépen rendben összedolgozzon a szerkezeten belül. Ha valamelyik alkatrész nem megfelelően funkcionál, az az egész szerkezetre valamilyen szinten negatív hatással lesz. Ez lehet csak valami apró nyöszörgő zaj a téli hidegben indítás után, ami alapvetően csak zavarja az embert az amúgy is nyugós hétfő reggelen munkába induláskor, de lehet egészen katasztrofális hatással is a szerkezet egészére, mondjuk, ha a vezérlés elromlik és a szelepek ellenütemben nyitnak, majd dugattyúval találkozva eltörnek, a roncsok megszorulnak a hengerfalon, a dugattyú megáll, a hajtókar eltörik, kiüti a hengerfalat és a motor teljesen tönkremegy, leáll. Ez viszont egyértelműen meghatározza, hogy mi a jó és a rossz közötti különbség, jó az, ami a tervező szándéka szerinti, rossz az, ami azzal ellentétes.

Így viszont teljesen új értelmet nyert előttem a bűn kifejezése. Sokszor hallottam korábban, hogy az újszövetségben bűnnek fordított, eredeti görög hamartia szó céltévesztést jelent, de igazán sosem értettem mi lenne az összefüggés, így azonban teljesen új megvilágítást nyert a dolog. Ha hozzá veszem a Bertie által javasolt keretet, vagyis a János első levele 4:8-at miszerint az Isten szeretet, akkor bár azt

⁷ Nyilvánvaló, hogy bibliai igazságokkal kapcsolatban lefolytatott gondolkísérletnek nem lehet ugyanolyan eredménye, mint mondjuk Einstein relativitás elméletének, hogy aztán összerakunk néhány kísérletet és ellenőrizzük, hogy a feltevésünk összevág-e a tapasztaltakkal, de ha a modelltől következő logikai állítások nem kerülnek ellentmondásba a Bibliában szereplő egyéb alapigazságokkal illetve a körülöttünk levő világban tapasztalható törvényszerűségekkel sem áll fent logikai ellentmondás és talán még a „gyümölcssei is jók”, akkor talán nem járunk rossz úton.

⁸ bár ez nyilván logikai bukfenc, hiszen az idő is jelen világunk egy tulajdonsága, de ezen most nagylelkűen lépünk túl, ha már a kalauznál olyan engedékenyek voltunk

nem tudjuk biztosan, hogy mi pontosan ennek a világegyetem nevű szerkezetnek a célja, de a felől nincs kétségem, hogy ismerve az Alkotót, nekünk, mint a rendszer részének, minek kellene lennie az alapvető rendező elvnek az életünkben: ez pedig a szeretet.

Amikor ez világossá vált számomra szinte láttam, hogy amikor az emberek nem szeretet szerint cselekszenek, hogyan roncsolják a mellettük levő „alkatrészeket”. Mint, ahogy mondani szokták, homokszem kerül a gépezetbe. Először nincs nagy változás, de aztán ahogy az oda nem illő homokszem elkezd karistolni az alkatrészeket, azok lassan, de biztosan deformálódnak, nem zárnak, nem csúsznak, nem tartanak már olyan erősen, aztán az alig észrevehető károsodásokból egyre nagyobbak lesznek. Először csak egy alkatrész romlik el, de annak a hibája miatt elkezdnek azok is sérülni, amikkel kapcsolatba kerül, majd azok hibája hogyan hat tovább és tovább. Láttam a hűtlenségtől és az erőszaktól sérült családokat, a sérült gyerekekből felnövő antiszociális felnőtteket, a bántást, a haragot és a bosszút, aminek soha nincs vége, amíg mindent lángba nem borít, és a háborúkban és éhínségekben végül mindenki el nem pusztul.

A bűn már többé nem strigula volt egy láthatatlan táblán, amit egy önkényes isten vésett fel valamiért, aminek semmi különösebb oka nincs, csak neki egyszerűen nem tetszik, hanem egy nagyszerű céltól való eltérés végzetes útja, ami romlásba tud taszítani egy olyan csodálatos világot, amit egy végtelenül bölcs és szerető Isten tervezett a legnagyobb jóindulattal.

Ez azt is világossá tette számomra, hogy bár a bűnt sokszor csak a törvény fényében vizsgáljuk, de a jó és rossz közti különbség a világ tervezettségének a természetes velejárója. Egy véletlenül létrejött világban nem lenne létjogosultsága a jó és rossz közötti különbségtételnek, hiszen, ha nincs cél, ami felé haladni szeretnénk, akkor bármerre megyünk is, az se nem jó, se nem rossz. Ezzel ellentétben egy tervezett világban a teremtő szándéka és a teremtés célja egyértelműen kijelöli az irányokat. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy egy ember mindig mindenről pontosan tudhatja, hogy mi jó és mi nem, csak azt, hogy a fogalom létjogosultsága és realitása ebben a rendszerben megkérdőjelezhetetlen. Ha úgy tetszik van abszolút igazság és nem minden relatív, ahogy azt néha hallani.

Aki szeretne jó napokat látni, annak figyelembe kell vennie a saját és környezete tervezettségének alapelveit. Aki használja az eszét, ha vesz valamit, amit használni szeretne, figyelembe veszi a gyártó előírásait a termékre vonatkozóan, különben kárt vall, akár késsel piszkál a kenyérpíróba, akár a kis kedvencét akarja megszártítani a mikróban. Mennyivel inkább érdemes elolvasni a használati utasítást, amikor a saját magunkról van szó, ha már a tervező és gyártó volt olyan kedves és megosztott velünk néhány igen fontos részletet a témában.

Bűn

Pál úgy fogalmaz: „*a bűn zsoldja halál*” (Róma 6:23) Ezt én nagyon találónak tartom, mert véleményem szerint nagyon jól kifejezi a dolgok működését. A zsoldos a pénzéért megdolgozik és az a szerződése alapján jár neki. Nincs semmilyen különösebb elbírálási procedúra, a „munka” után – mondjuk úgy automatikusan – jár a bér. A zsoldos szó szerint megküzd érte. Ugyanígy van ez a teremtett világban is. A tetteinknek megvannak a következményei, ha elég erősen belerúgunk egy sziklába, várhatóan csonttörés lesz a „jutalmunk”. Természetesen vannak kellemes következményekkel járó ok-okozati összefüggések is; például, ha a megfelelő időben elültetjük valamilyen haszonnövény magjait, később részesülhetünk annak terméséből. Úgy gondolom, hogy a Teremtő által kreált világban való tevékenységünk következetesen megtermi a gyümölcsét, mert Isten ilyenek alkotta ezt a világot.

A probléma Pál állításával annyi, hogy

- a) nem látjuk miért áll fenn az ok-okozati összefüggés a bűn és a halál között vagy ami még inkább probléma, hogy
- b) a Biblia igazából sem a bűn sem a halál fogalmához nem ad definíciót.

A bűn fogalmának általános érvényű definiálásával már megpróbálkoztam az előző fejezetben, a halál definíciójával pedig majd az étellel kapcsolatosan fogunk részletesen foglalkozni, ezért egyelőre maradjunk annyiban, hogy a „gyártó nem vállal felelősséget a nem rendeltetésszerű használatból eredő károkért”. Haladjuk tehát lépésenként!

Hagyományos értelemben a bűn valamilyen törvényhez kötődik, hiszen a törvény áthágásakor jön létre és a törvény általában azt is meghatározza, hogy a bűnért milyen büntetés jár. Látszólag azonban, az előzőekben felvázolt bűn fogalmához nem kötődik semmilyen kimondott törvény, „csak” a világot megalkotó Isten szándéka határozza meg. Így viszont, látszólag nincs kimondott büntetési tétele sem, „csak” következményei vannak. De akkor mégis miért köszön vissza újra és újra a Bibliában a bűn és büntetés kapcsolata, a törvény fogalma illetve Isten, mint mindenek bírója.

Véleményem szerint ennek két oka van. Az egyik, hogy a Biblia legyakrabban képeket használ a dolgok megvilágítására. Példázatokat, történeteket mesél el, hátha úgy mindenki megérti a mondanivaló lényegét. Ha valaki olvasott már jogi vagy műszaki esetleg tudományos leírást tapasztalhatta, hogy ezek a szövegek általában igyekeznek a lehető legtömörebben és legprecízebben leírni dolgokat, aminek az eredménye az, hogy csak kevesen, az adott témában igazán jártasak értik igazán, az átlagember alig vagy egyáltalán nem. Istennek pedig az a célja, hogy mindenki megértse, ezért bárányokkal meg pásztorokkal, asszonnyal és elveszett drakhmával (Lukács 15) próbál rávilágítani a dolgok lényegére.

Az ilyen képeknek, példázatoknak azonban megvan az a tulajdonsága, hogy bár nagyon szemléletesek, nem minden apró részlete feleltethető meg a valóságnak. Például Jézust királynak nevezi a Biblia, ami nyilván egy egyszerű kép annak szemléltetésére, hogy Jézus hatalommal bír felettünk, ahogyan a király is bír az országa lakosai felett annak idején, amikor azok éltek, akikhez az üzenet közvetlenül szólt. Azonban, ha a király képet, mint önkényes uralkodót kezdjük értelmezni, akár Biblia szemszögből is, a megértésünk nyilván félre fog csúszni az Isten szándékához képest. Sámuel első könyvének 8. részében ugyanis ezt olvashatjuk a királyról, amit a nép kívánt: *„És monda: A királynak, a ki uralkodni fog felettetek, ez lesz a hatalma: fiaitokat elveszi és szekér vezetőivé és lovasaivá teszi őket, és szekere előtt futnak. Ezredesekké teendi őket, és hadnagyokká ötven ember felett; velök szántatja meg barázdáit, és velök végezteti aratását, készítetteti hadi szerszámait és harci szekereihez az eszközöket. Leányaitokat pedig elviszi kenőcskészítőknak, szakácsnéknak és sütőknek. Elveszi legjobb szántóföldeiteket, szőlőhegyeiteket és olajfás kerteiteket, és szolgálóinak adja. Veteményeiteket és szőlőiteket megdézsmálja, és főbb embereinek és szolgálóinak adja. Elveszi szolgálóitokat, szolgálóitokat, legszebb ifjaitokat és szamaraitokat, és a maga dolgát végezteti azokkal. Barmaitokat megdézsmálja, és ti szolgálóitok lesztek néki.”* (Sámuel 8:11-17)

Ez tehát a király leírása a Bibliában. Ez azt jelentené, hogy amikor később Jézust, mint királyt jeleníti meg a Biblia, akkor arra céloz, hogy Jézustól is erre számíthatunk? Nyilvánvalóan nem, hiszen az a Jézus, aki *„nem tekintette zsákmánynak azt, hogy ő az Istennel egyenlő”* (Filippi. 2:6) és meghalt értünk, soha nem kegyetlenkedne az alattvalóin.

Véleményem szerint hasonló helyzet áll fenn abban az esetben is, amikor Istent bíróként, a bűnöket megtorló úrként tünteti fel a Biblia. Valóban Isten „ítélete” érvényesül minden területen, de talán nem mindig úgy, hogy Isten leül, felveszi a talárját és eldönti, hogy az éppen aktuális esetben mi is legyen. Ezt megint két dologra alapozom: az egyik, hogy az Isten teremtette világban minden törvényszerűség,

minden ok-okozati összefüggés Isten akarata szerint való. Az Isten teremtette fizikai világban például tapasztalhattuk, hogy létezik az erő-ellenelő törvényszerűsége (Newton harmadik törvénye). Ezt gyakorlatban is megtapasztalhatjuk, ha – hogy egy korábbi példánál maradjuk – belerúgunk mondjuk egy nagy kőbe. Ebben az esetben, ha elég nagyot rúgunk egy elég nagy kőbe, akkor könnyen eltörhet néhány lábujjunk, akár a lábfejcsont is. Kérdés: ki ezért a sérülésért a felelős? A példa banálisnak tűnik, de fokozható. Ha valaki leugrik egy magas szikláról és a becsapódáskor szörnyethal, akkor ez tragédia kinek a hibája? Az emberé, aki leugrott, a gravitációé, az erő-ellenelő törvényszerűségéé vagy azé az Alkotóé, aki a sziklát keménynek, az embert meg puhának tervezte meg? Azt gondolom, hogy nem nagy logikai bukfenec, azt állítani, hogy Isten döntése (ha úgy tetszik ítélete), hogy ezek a dolgok egymásból következzenek és ilyen brutális következményekkel járjanak.

Ezek az anyagi világ törvényszerűségeiről szóltak, de teljes nyugalommal állítom, hogy ugyanaz az Alkotó, aki a látható világot teremtette, várhatóan ugyanolyan logikus és következetes volt a számunkra nem látható szellemi összefüggések megalkotása során is. Mindazáltal érdekes, hogy az anyagi világ törvényszerűségeit mindenki el tudja fogadni, mint adottságot, míg, ha erkölcsi, szellemi területre tévedünk, ott már a következményeket inkább Isten proaktív ítéleteként vagyunk hajlamosak felfogni, mint olyan ok-okozati összefüggés eredményeként, ami a minket körülvevő világ sajátossága.

A másik dolog szerintem, amit talán a bírói kép illusztrálni akar, annak ellenére, hogy maga a büntetés szerintem általában nem igényel aktív beavatkozást a Teremtő részéről, azt a Jób könyvében olvastam. A Jób könyve úgy kezdődik, hogy a Sátán „eljöve” az Úr elé (Jób 1:6), aztán látjuk, hogy Isten engedélyt ad neki fokozatosan Jób életének egyre nagyobb területei felett, mondván „kezedbe adom”. Logikus következtetés, hogy amik Jóbbal történtek ezek után, az a Sátán műve, a második körben ezt már nyilvánvalóan ki is jelenti: „*És kiméne a Sátán az Úr elől, és megveré Jóbot undok fekélylyel talpától fogva a feje tetejéig.*” (Jób 2:7) mégis Isten úgy nyilatkozik a történetekről, hogy „*ellene ingereltél, hogy ok nélkül rontsam meg őt*” (Jób 2:3), mintha Isten maga idézte volna elő a szerencsétlenségeket. Én ebből azt olvasom ki, hogy habár Istennek sosem állt szándékában rosszat tenni Jóbbal, mégis teljes felelősséget vállal azért, ami Jóbbal történt. Azzal ugyanis, hogy hatalmat adott az élete felett a Sátánnak, minden, ami utána történt valóban az Ő (bírói) döntésének következménye.

Ha már szóba került a Sátán. Róla nem sokat tudni, de annyi bizonyos, hogy az Isten értékeivel szembe helyezkedik és finoman szólva nem a szeretet útján jár – „*nem egyébért jó, hanem hogy lopjon és öljön és pusztítson*” (János 10:10). Nem tudjuk pontosan mi a célja és arra is csak utalások vannak, hogy hogyan is jutott erre az útra, de van egy dolog, amit nyilvánvalóan kijelent a Biblia és engem ámulatba ejt. Azt olvashatjuk, hogy azzal, hogy az ember bűnt cselekszik, valamilyen negatív befolyás hatalma alá kerül, mert „*mindaz, a ki bűnt cselekszik, szolgálja a bűnnek*” (János 8:34). Aztán azt is látjuk, hogy az Isten viszont ki akarja az embereket hozni ebből a helyzetből: „*Megváltom őket a Seol hatalmából!*” (Hóseás 13:14), sőt Jézus áldozata által ki is hozta: „*A ki megszabadított minket a sötétség hatalmából, és általvitt az Ő szerelmes Fiának országába, Kiben van a mi váltságunk az Ő vére által, bűneinknek bocsánata*” (Kolossé 1:13-14)

Én ezt úgy értem, hogy azzal, hogy az ember az Isten szándékaival ellentétes úton jár egy olyan szellemi befolyás hatalma alá került, ahonnan önerőből nem volt képes kijutni, viszont Jézus vére árán kivásárolt bennünket onnan az Atya. Felettből meglepőnek tartom, hogy Isten nem fosztotta meg a Sátánt a jogaitól amikor az ő céljaival ellentétes úton járt és nem vette el erővel tőle az „áldozatait”, hanem képes volt árat, mégpedig igen magas árat fizetni az emberiségért. Ilyen végtelenül igazságos ez az Isten, hogy még az ördög „jogait” sem sértette meg.

Hasonlatok

Ha már a hasonlatoknál tartunk, egy rövid megjegyzés. Láthattuk, hogy a példázatokat, képeket és hasonlatokat a saját kereteik között kell felhasználnunk annak érdekében, hogy ne menjünk félre. Emlékszem, amikor olyan tanításokat hallottam, amik a tíz szűz példázatából az olajárusokat emelték ki és építettek fel rájuk teológiai légvárakat vagy a tékozló fiú történetéből a hizlalt tulokról értekezett a prédikátor hosszasan. Nem állítom, hogy az ilyen eszmefuttatásokban semmilyen érték sincs, hiszen az Isten valóban mindent fel tud használni annak érdekében, hogy közelebb juthassunk hozzá, mert *„Tudjuk pedig, hogy azoknak, a kik Istent szeretik, minden javokra van”* (Róma 8:28), de azért gyanús, hogy az alap koncepció azért nem tökéletes. Sokszor hallottam azt is, ahogy az Isten mint Atya képét felhasználták olyan szövegkörnyezetben, miszerint *„Te mint apa sem tennél a fiaddal ezt vagy azt”*. Ez megint – bár nagyon jó szándékú – de könnyen félrevehet, mert bár én is apa vagyok, azért ember is és tévedés lenne, ha a saját indulataimat és szándékaimat kivetíteném az Istenre, majd ebből vonnék le messzemenő következtetéseket. Bizonyára vannak közös pontok, de nyilvánvaló, hogy az apaság, mint közös pont nem tesz bennünket minden tekintetben egyformává.

Ellenben meglepőnek találom, hogy a végítélettel kapcsolatosan, habár a Biblia előszeretettel használja a bíróság, ítélet, tömlöc stb. képeket, az emberek ezt a hasonlatot mégsem szokták tovább vinni, pedig véleményem szerint azért egy kicsit talán lehetne.

Az emberi társadalmakban a börtön a büntetésvégrehajtás helye, de ha belegondolunk, az elítéltek elzárása elsősorban nem azt a célt szolgálja, hogy az elítélt rosszul érezze magát, hanem azt, hogy a társadalom többi tagja ne. Úgy értem, hogy ha valaki nem tartja tiszteletben a magántulajdont vagy erőszakoskodik más emberekkel, akkor az ilyen személy elzárásának elsődleges célja nem az, hogy a börtönben szenvedjen, hanem az, hogy amíg bent van, addig sem tud ártani másoknak. A börtönőröknek nem feladata a beutaltak kínzása, csak annyi, hogy aki bent van, ne mehessen ki. Általában a kínzást az elítéltek egymás közt intézik el.

Nyilván ez csak egy ötlet, de én valahogy így látom a végítéletet. Jézus ezt mondta a végítéletéről: *„Hagyjátok, hogy együtt nőjön mind a kettő az aratásig, és az aratás idején azt mondom majd az aratóknak: Szedjétek össze először a konkolyt, és kössétek kékébe, hogy megégessétek; a búzát pedig takarítsátok az én csűrömbé.”* (Máté 13:30) Ezt én úgy értem, hogy most együtt, ha úgy tetszik egy légtérben élnek azok, akik az Isten terve szerint szeretetben akarnak élni és azok is, akik nem. De lesz egy pont, amikor Isten azt mondja elég és egyszerűen elszeparálja a két csoportot egymástól. Ő azokkal lesz, akik Őt szeretik, a többiek meg egymással. (Sokan vannak, akik úgy gondolják, hogy ez utóbbi egy üres halmaz lesz, én – sajnos – nem ezt olvasom a Bibliában, de azzal én sem tudok vitatkozni, hogy Isten mindenkit szeret és mindenkit szívesen látna vendégül az örökkévalóságban. Márpedig, ha Isten valamit a fejébe vesz, feltehetően semmi sem tudja megakadályozni benne. Csak hát, akkor miért mondta Jézus... ezt mindenki döntse le maga.)

Egy másik példázat, ami némi fejtörésre adott okot, az adós szolga esete, ami a Máté 18:23-35-ben van leírva. A tanulság nyilvánvaló, nem is kell agyalnunk rajta, hiszen maga Jézus mondja ki: *„Ha pedig meg nem bocsátjátok az embereknek az ő vétkeiket, a ti mennyei Atyátok sem bocsátja meg a ti vétkeiteket”* (Máté 6:15) A példázatot a hagyományos bűn-kegyelem teológiában is nehezen lehet csak összerakni, hiszen nyilván látszik, hogy a bűn megfelelője a tartozás a példázatban. Azt is értjük, hogy a megbocsátás a tartozás elengedése. De vajon hogyan lehet azt értelmezni, hogy a király elengedi az adósságot, de mikor megtudja, hogy mit tett a szolga, akkor visszapakolja rá az egészet. Így csinálna Isten is? Minden megtérőnek, aki átéli az Isten bűnbocsánatát, az kellene legyen az agya hátsó szegletében, hogy ha valakinek nem bocsát meg, akkor minden, amit valaha elkövetett újra teljes súlyával nehezedik a fejére? Vagy igazából nem is bocsátott meg neki az Isten, hiszen tudta előre, hogy lesz majd valaki, akinek ő nem fog megbocsátani? Az Írás szerint, ha Isten valakinek megbocsátott,

akkor „*A milyen távol van a napkelet a napnyugattól, olyan messze veti el tőlünk a mi vétkeinket*” (Zsoltárok 103:12), feltételezem nem csak azért, hogy sokat kelljen gyalogolni érte, ha megint elő akarja venni.

Az általam felvázolni próbált modellben viszont – mint azt később látni fogjuk – az a gond, hogy a bűn sokkal inkább betegség, mint tartozás, amit el kellene engedni. Az Isten részéről a kegyelem gyakorlása továbbra is értelmezhető, hiszen, ha egy fuldoklót látunk és kihúzzuk a vízből, az is az irgalom megnyilvánulása, ha úgy tetszik kegyelem gyakorlás, hiszen az ellentéte, hagyni megfulladni miközben módunkban állna megmenteni, kegyetlenség lenne. Viszont, ha Isten bennünket kegyelméből megtisztított a bűneinkből, hogyan kerülhetünk mégis bajba azáltal, hogy mi nem bocsájtunk meg valakinek. Úgy tűnik a megbocsájtás az Isten tervének és szándékának, sőt az első Korinthusi levél 13. része szerint személyiségének a része. Ebből viszont az következik, ha mi nem bocsájtunk meg, akkor nem szeretet szerint cselekszünk, ami viszont ellentétes az Isten szándékaival, tehát megint rossz úton vagyunk. Ráadásul magunk választottuk ezt az utat azután, hogy megtapasztaltuk annak nagyszerűségét a saját életünkben. A Zsidókhoz írt levélben ezt olvassuk: *„lehetetlen dolog, hogy a kik egyszer megvilágosítottak, megízlelvén a mennyei ajándékot, és részeseivé lettek a Szent Léleknek, És megízlelték az Istennek jó beszédét és a jövőendő világnak erőit, És elestek, ismét megújuljanak a megtérésre*” (Zsidó 6:4-6) Ezt van, aki úgy érti, hogy ha megtérés után újra bűnt követsz el, akkor véged, de szerintem nem erről van szó. Sokkal inkább arról, hogy aki valóban megismerte a szerető Istent, de annak értékrendjével, szeretetével nem kíván azonosulni, annak egyszerűen nincs hova megtérni. Jézus így hívja az embereket: *„Jőjjetek én hozzám mindnyájan, a kik megfáradtatok és megterhelttetek, és én megnyugosztalak titeket. Vegyétek föl magatokra az én igámat, és tanuljátok meg tőlem, hogy én szelid és alázatos szívű vagyok: és nyugalmat találtok a ti lelkeiteknek. Mert az én igám gyönyörűsége, és az én terhem könnyű.”* (Máté 11:28-30) Tehát Isten alternatívát kínál erre a világra. Meghívott bennünket a bűntől megromlott, erőszakossággal, kegyetlenséggel és szeretetlenséggel megterhelt világunkból egy olyan világba, ahol Ő van, szeretet és megbocsájtás. De, aki megismerte az Isten által felkínált világot, viszont köszöni nem kér belőle, annak az a rossz hír, hogy nincs több alternatíva. Ezért is javasolja János: *„Ne szeressétek a világot, se azokat, a mik a világban vannak. Ha valaki a világot szereti, nincs meg abban az Atya szeretete.”* (1 János 2:15) Végső soron tehát a probléma nem az, hogy ha az ember elbotlik, hanem az, ha személyisége legmélyén az értékrendje nincs összhangban az Istenével.

Úgy gondolom, hogy a megbocsájthatatlan bűnnel, a Szent Szellem káromlásával kapcsolatban is hasonló a helyzet. *„Minden bűn és káromlás megbocsáttatik az embereknek; de a Lélek káromlása nem bocsáttatik meg az embereknek. Még a ki az ember Fia ellen szól, annak is megbocsáttatik; de a ki a Szent Lélek ellen szól, annak sem ezen, sem a más világon meg nem bocsáttatik.”* (Máté 12:31-32) Miről is van itt szó? Gyanítom, hogy nem arról, hogy a Szentháromság tagja lenne a legsértődékenyebb.

A szövegekörnyezetet is megvizsgálva, az előzményekben azt láthatjuk, hogy bár Jézus „káromlást” említ látszólag a farizeusok szájából káromkodás, átok, szitokszó ilyesmi nem hangzik el. Mindössze annyi történik, hogy a farizeusok Jézus gyógyító, szabadító tevékenységét az ördögtől valónak titulálják. Jézus először is felhívja rá a figyelmüket, hogy semmi logika nincs abban, hogy az ördög vagy bármilyen más hatalom a saját munkája ellen dolgozzon. Ezután – még az ominózus, igen súlyos figyelmeztetés előtt – Jézus ezt mondja: *„A ki velem nincsen, ellenem van; és a ki velem nem gyűjt, tékozol.”* (Máté 12:30) Jézus itt egyértelműen arra próbálja felhívni a figyelmet, hogy egy alapvetően kétpólusú világban élünk, hiszen, ha nem az Isten szándéka szerint cselekszünk, akkor annak az eredménye is Isten akarata ellen való lesz. Ez a gondolat több helyen is visszaköszön a Bibliában.

Jézus a Szent Szellemről ezt mondta: *„De mikor eljő amaz, az igazságnak Lelke, elvezérel majd titeket minden igazságra.”* (János 16:13) Ebben a mondatban az igazság szó, az alétheia, ami igazságot,

valóságot jelent, tehát azt jelenti, hogy a Szent Szellem megmutatja nekünk a valóságot, általa megismerteti velünk Isten az igazságot. Erre nyilván azért van szükség, mert „*e világ fejedelme*” (János 12:31) ezt igyekszik gondosan elrejtteni előlünk, „*mert hazug és a hazugság Atyja*” (János 8:44). Ahogyan Ádám és Éva esetén is tette, hogy aztán hiányos információkra alapozott döntéseikkel az Isten szándékával ellenkező cselekedeteket hajtsanak végre. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a Galata 5:22 szerint „*a Léleknek gyümölcse: szeretet, öröm, békesség, béketűrés, szívésség, jóság, hűség, szelídség, mértékletesség.*” akkor láthatjuk, hogy a Szent Szellem hozza el az életünkbe az Isten által tervezett igazi világot. Az Isten Szelleme munkájának elutasítása tehát alapvetően nem egy örök sértődést okoz az Istennek, hanem pont az ember értékítéletét mutatja meg az Isten országával kapcsolatban, aminek a következményeit az imént láthattuk.

Kovács

Láthatjuk, hogy a bűnnek, az Isten szándékától való eltérésnek komoly következményei vannak. Itt most nem a közvetlen nyilvánvaló hatásokra gondolok, amit például az sértett tapasztal egy erőszakos cselekmény elkövetése során, hanem arra, hogy hatalmat vesz a „sötétség” az emberen, ha nem a számára tervezett funkciót látja el, magyarul bűnt követ el. A Biblia ezt egyértelműen kijelenti: „*Titeket is megelevenített, a kik holtak valátok a ti vétkeitek és bűneitek miatt, melyekben jártatok egykor e világ folyása szerint, a levegőbeli hatalmasság fejedelme szerint, ama lélek szerint, mely most az engedetlenség fiaiban munkálkodik*” (Efézus 2:1-2)

Ami a szellemvilágban való hatásmechanizmusokat illeti, arról – a kijelentett dolgok kivételével – elég keveset tudunk, azonban létezik egy kognitív disszonancia nevű szociálpszichológiai elmélet, ami – legalábbis részben – magyarázatot adhat arra, hogy az elkövetett bűn, hogyan hathat vissza az elkövetőre. Olvastam egy pszichológiai kísérletről a témában, aminek a lényege az volt, hogy emberekkel rendkívül unalmas feladatot végeztek el – amiről azt hitték, hogy az a kísérlet – majd a feladat végeztével mintegy mellékesen megkérték őket, hogy mondják azt az utánuk jövő tesztalanynak, hogy a kísérlet érdekes volt, magyarul hazudjanak. A kísérletben résztvevők egy részének csak jelképes összeget adtak a fáradozásaikért, a másik fele viszont egy jelentősebb összeget kapott. Utólag megkérdezték mindegyiket, hogy miért mondták a másik embernek, hogy a feladat érdekes volt. Akik nagyobb összeget kaptak ezért, azok azt mondták, hogy a pénz miatt, akik viszont szinte semmit sem kaptak, elkezdtek megmagyarázni, hogy tulajdonképpen érdekesnek találták a kísérletet, vagyis tulajdonképpen nem is hazudtak. Ez számomra egyértelműen megmutatta, hogy az ember alapvető igénye, hogy a saját cselekedeteit igazolni tudja. Magyarul ki tudja mutatni, hogy helyesen cselekedett, még akkor is, ha ez másképp nem megy csak a valóság torzításával.

Viszont, ha ez így van, akkor teljesen érthető, hogy milyen módon tud erkölcsi lejtőre kerülni valaki, akár csak ennek az egy pszichológiai hatásmechanizmusnak köszönhetően, hiszen az erkölcsi korlát átlépése miatti disszonancia okozta szorongást az egyén mindenképp oldani akarja. Ha sikerül megmagyaráznia magának, hogy végül is helyesen cselekedett azzal máris arrébb rakta a saját belső erkölcsi határvonalát, teret készítve a következő hasonló lépéshez. Természetesen nem állítom, hogy ez lenne az egyetlen módja, ahogyan a bűn a hatalma alá tudná vonni az embert, csak azért hoztam fel példának, hogy lássuk, hogy úgy mond „szemmel is jól látható” folyamatok is közre játszhatnak abban, amiről a Biblia tájékoztat bennünket.

Az is látható, hogy a bűnnek, van egy olyan tulajdonsága, hogy terjed. Ha valakit a motorblokkos hasonlat nem győzött meg erről, talán az Írás megteszi: „*Avagy nem tudjátok-é, hogy egy kicsiny kovász az egész tésztát megposhasztja*” (1 Kor. 5:6) vagy még direkter: „*Jó erkölcsöt megrontanak gonosz társaságok.*” (1 Kor. 15:33)

Tehát a bűnnek hatása van arra, aki cselekszi, de arra is, aki vele kapcsolatba kerül. Ha ehhez még hozzávesszük például, hogy „*A názáreti Jézust, mint kené fel őt az Isten Szent Lélekkel és hatalommal, ki széjjeljárt jót tévén és meggyógyítván mindeneket, kik az ördög hatalma alatt voltak; mert az Isten vala ő vele.*” (Csel 10:38), akkor valahogy a bűn kezd olyan színezetet ölteni, mintha valamilyen szellemi fertőzés lenne. Jézus, amikor a bűnösökről beszélt, azt mondta „*Nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek, nem azért jöttem, hogy igazakat, hanem hogy bűnösöket hívjak megtérésre.*” (Márk 2:17) Mondhatta volna, hogy nem a gazdagoknak, hanem az adósoknak van szükségük törlesztő részlet elengedésre, de nem ezt mondta, pedig, ha a bűn csak az Isten felé való valamilyen tartozásunk lenne, akkor ez a hasonlat sokkal találóbb lett volna.

Ha megnézzük az ószövetségben a rituális tisztátalanságot, azt látjuk, hogy például aki poklossal kapcsolatba került tisztátalan lett. Nem tudom mi a poklosság, egyesek azt mondják lepra, de a leírása alapján annyi bizonyos, hogy valami elég csúnya, fertőző betegség. Aztán az is tisztátalan lett, aki halottal került kapcsolatba, ami nyilván megint lehet valami fertőzés forrása. Az is olvasható, hogy bizonyos tisztátalanság esetén meg kellett mosakodni, más esetben a ruhát is fertőtleníteni kellett, de volt olyan is, ahol hosszabb rövidebb időre karantén szerű állapotba került az ember („*tisztátalan legyen estvéig*”). Aztán látjuk, hogy tisztátalan volt a prostituált is (I. Mózes 38:15), ami persze még mindig lehet fertőzés forrása, de már egyértelműen köze van valami bűnhöz, amit ugye a paráznaság tiltásában fogalmaz meg a tízparancsolat is. Aztán van persze egy csomó olyan tisztátalanság, amit nem tudok hova tenni pl. a tisztátalan állatok kérdése, de nyilvánvaló, hogy a bűn elkövetése is tisztátalanná tette az embert: „*És a te felebarátodnak feleségéhez se add magad közöselésre, hogy azzal magadat megfertőztessed.*” (III. Mózes 18:20) Tehát, ha lefekszel más feleségével, fertőzött leszel, pedig, ha a férje teszi, ő nem lesz, tehát nem az asszonnyal van a gond. Ezek számomra mind azt támasztják alá, hogy a bűn valóban olyan, mint valami szellemi vírus vagy baktérium, ami megfertőzi az embert, elsősorban az elkövetés által.

Jézus szolgálata során az emberekkel három dolgot tett, megbocsájtotta a vétkeiket, megszabadította a démonoktól és meggyógyította a betegségeiket. De mi van, ha ez a három nem is annyira különbözik, ha a kapcsolat annyira szoros közöttük, hogy az „szinte már átfedés”. Amikor a gutaütöttet hozzá vitték (Máté 9, Márk 2, Lukács 5), először azt mondta neki, hogy „*Megbocsáttattak néked a te bűneid*”. Aztán a farizeusokkal van némi közjáték, amiből talán úgy tűnhet, hogy Jézus első mondata, csak a farizeusok felpiszkálására volt hivatott, de igazából erre egyik leírás sem utal, pedig mindhárom szinoptikusban szerepel ez a történet. Ezzel nem arra kívánok célozni, hogy a gutaütött a bűnei miatt lett volna ágyhoz kötött és ahhoz, hogy Jézus meg tudja gyógyítani először el kellett távolítani a bűneit, hanem arra, hogy a bűnei is egyfajta „betegséget” jelentettek az ember számára, amiből Jézus a bűnbocsánat által meggyógyította, hasonlóan a fizikai problémájához. (Erről bővebben is szó lesz a későbbiekben.)

Ha a bűnbocsánatot így értelmezzük (mint „szellemi gyógyítási” tevékenységet) az azt is megmagyarázza, hogy hogyan állíthatja az Írás, hogy Isten kegyelmes, „*megbocsát hamisságot, vétket és bűnt: de nem hagyja a bűnt büntetlenül*” (2Móz 34:7, 4Móz 14,18). Nekem ez az állítás korábban olyan ellentmondást látszott hordozni, amit nem tudtam feloldani, hiszen milyen bocsánat az, ami mellett ott van a megtorlás.

Hallottam korábban valakitől, hogy ez rossz fordítás, mert az eredeti szövegben nem a bűnt, hanem a bűnt nem hagyja Isten büntetlenül. Ezzel nekem csak az a bajom, hogy nem tudom, hogy e felfogás szerint mi is lenne a bűn, amit meg lehetne büntetni. Hogyan lenne a bűn az embertől független és büntethető „személy” illetve ha az, Isten beígért rendszeres büntetése a bűnön miért nincs semmilyen látható hatással. Úgy értem, hogy ha Isten rendszeresen megbünteti a bűnt (és ennek van is valami értelme), akkor a világban fellelhető bűnösségnek valahogy fogatkozni kellene, de

egyrészt nem ezt tapasztaljuk, másrészt a Biblia is azt állítja, hogy a dolgok csak egyre rosszabbak lesznek, amíg Jézus vissza nem jön. Szóval én a magam részéről elvetném ezt a megközelítést, de akkor mégis hogyan oldható fel az ellentmondás?

Véleményem szerint itt meg kell különböztetnünk két dolgot: az egyik a teremtett világban jelen lévő fizikai és szellemi törvényszerűségekből adódik. Ha úgy tetszik – ahogyan azt korábban láthattuk – a Teremtő előre kódolta a bűn és bűnhődés/büntetés közötti ok-okozati összefüggéseket és ezek alapvetően nem megkerülhetőek – vagyis (ahogy az Írás mondja) nem hagyja a bűn(ös)t büntetés nélkül. A második azonban annak a „szellemi fertőzésnek” a kezelése, amit a bűn okoz. A bűnös állapotból Isten hajlandó bennünket kihozni, megtisztítani, meggyógyítani és ez lenne az, amire a Biblia bűnbocsánatként hivatkozik.

Fa

Nézzük meg az első bűn történetét és vizsgáljuk meg, hogy ez a fajta megközelítése a bűnnek használhatónak bizonyul-e Ádám és Éva esetének leírásánál. A hagyományos értelmezés szerint az első emberpárnak azért nem volt szabad ennie a tiltott fa gyümölcséből, mert azt Isten megtiltotta. Tehát ez volt az első és akkor egyetlen törvény, amit az ember megszegett és ezért Isten megharagudott. Számomra ez elég értelmetlennek hangzik, hiszen ezen az alapon nyilván bármit megtilthatott volna Isten és akkor az lett volna a bűn és akkor most azt olvasnánk, hogy Ádám fejenállás vétke miatt vagyunk bajban. A másik közkeletű értelmezés az, hogy az ember az Istentől való függetlenedési szándékát fejezi ki a történet és a problémát alapvetően az okozza, hogy az ember a saját, Istentől független útjára akart lépni. Ez valamivel közelebb áll a számomra elfogadhatóhoz, hiszen eddig itt is arról volt szó, hogy a tervező céljaitól való eltérés problémákat okoz.

Ezen ponton fontosnak tartom megjegyezni, hogy itt nem valami féle eleve elrendelés szerű teológiára vagy az „Isten tökéletes terve” elméletre célok. Szeretném elkerülni azt, hogy akár véletlenül is azt sugalljam, hogy Istennek az életünk minden pillanatára van egy egészen részletes forgatókönyve konkrét cselekvésekkel, amiből ha bármit elvétünk, akkor eltértünk az Isten tervétől. Az Isten tervébe véleményem szerint rendkívül széles mozgásterünk van. Úgy gondolom, hogy az arányok, a teheted és nem teheted között kb. olyan, mint az első emberpárnak adott instrukció: *„a kert minden fájáról bátran egyél”* (I. Mózes 2:16), kivéve azt az egyet. A tanítás abszurdítására Görbitz Tamás úgy világított rá, hogy elénk tárt egy képet, amelyben Ádám nem mer egyik fáról sem enni, mert azt gondolja, hogy létezik a fáknek egy tökéletes sorrendje, ami szerint neki enni kellene róluk és amennyiben ezt elvétí, kiesik az Isten tökéletes akaratából. Egy prédikációjában egyenesen odáig ment, hogy az „Isten tökéletes terve” tanítását ördöginek nevezte mondván, a kígyó csinálta azt, hogy az Isten által az ember elé tárt rengeteg jó választási lehetőséget kizárta, hogy az ember az egyetlen rosszra koncentráljon. Állítása szerint azzal, hogy arra készítjük az embereket, hogy egy olyan tökéletes tervet próbáljon megtalálni, ami talán nem is létezik, pontosan ugyanazt az eredményt érjük el, mint a kígyó az édenben. Elég sarkos, de még az is lehet, hogy igaza van.

Visszatérve Ádámhoz, úgy látom, hogy az Isten által adott parancsolat, inkább egy igen megszívlelendő jótanács volt. Isten nem azt mondja, hogy ha ezt nem tartod be, akkor irtgum-burgum, hanem egy ok-okozati összefüggésre hívja fel Ádám figyelmét: *„a jó és gonosz tudásának fájáról, arról ne egyél; mert a mely napon ejéndel arról, bizony meghalsz.”* (I. Mózes 2:17) Olyan mintha azt mondta volna, hogy ne rúgj nagyot a kőbe, mert eltörik a lábujjad.

A történet folytatását ismerjük, jön a kígyó, csúri-csavarja a dolgokat, de végül sikerül felkeltenie Éva érdeklődését a tiltott dolog iránt és megtörténik a baj. Ami engem mindig is zavart, az az, hogy látszólag a kígyónak volt igaza. Úgy értem, aznap láthatóan senki nem halt meg, annak ellenére, hogy Isten ezt mondta, viszont észrevették, hogy meztelenek, tehát valóban többet „tudtak” (láttak) mint

azelőtt. Hogyan lehetséges ez? Isten átverte volna az első emberpárt? Az ige csak egyszerűen közli, hogy „*megnyilatkoznak mindkettőjüknek szemei s észrevevék, hogy mezítelenek*” (1. Mózes 3:7) Semmi értékítélet, csak a rideg tények.

A hagyományos magyarázat szerint Isten nem tévedett, csak azt az apróságot felejtette el elmondani, hogy az első emberpár nem fizikai, hanem „csak” szellemi értelemben fog aznap meghalni. Ezt a magyarázat a Efézusi és a Róma levélben leírtakra támaszkodik. Az Efézus 2:1 szerint a címzettek halottak voltak a vétkeik és bűneik miatt (pedig nyilván fizikai értelemben éltek), a Róma 5:12 szerint pedig egy ember, Ádám által jött be a halál és hatott el minden emberre. Míg a lényeg azt hiszem értem, sőt egyet is értek velem, mégis zavar, hogy a szellemi halál kifejezést valahogy mégsem találok a Bibliában. Sőt, amikor Jézus feltámasztja Jairus lányát a Lukács 8:55-ben ezt írja: „*Ő (Jézus) pedig mindenkit kiküldvén, és a leányzó kezét megfogván, kiálta, mondván: Leányzó, kelj fel! És visszatérek annak lelke, és azonnal fölkele*”. Márpedig itt léleknek fordítva az eredeti görögben ugyanaz a pneuma szó szerepel, amit például az 1 Kor.15:45-ben („*Lőn az első ember, Ádám, élő lélekké; az utolsó Ádám megelevenítő szellemé.*”) szellemnek fordít, de ugyanezt a szót találjuk meg a Szent Szellem kifejezésben is például a Máté 1:18-ban, amikor Mária viselős lesz. Úgy gondolom elég erőltetett lenne, ha bele próbálnánk magyarázni, hogy ebben az esetben arról van szó, hogy a kislány már megtérve támadt fel. Persze kizárni nem tudom, csak kétlem, hogy erről lenne szó. Nem vagyok a test, lélek, szellem teológia szakértője, de mindenesetre engem ez azért eléggé zavart ahhoz, hogy kicsit más nézőpontból próbáljam a kérdést megközelíteni.

Élet

Próbáljuk meg megint egy kicsit távolabbról, ha úgy tetszik Isten szemszögéből tekinteni a dolgokra. Ha a halál jelenléte a világban nem volt az Isten eredeti tervének része (márpedig ez a leírak alapján elég biztosnak tűnik), akkor mondhatjuk, hogy Isten az örökkévalóságra tervezett és ez már Ádammal és Évával is így volt. Az öröklét azonban magában hordoz némi kockázatot. Úgy értem, mai világunkban, ha valaki annyira elvetemült, hogy a társadalom számára elfogadhatatlan kockázatot jelent, akkor azt ki szokás végezni. Bizonyos országokban ugyan nincs halálbüntetés, ott életfogytig tartó börtönbüntetést kap. Egy olyan világban azonban, ahol az ember sosem hal meg, az első alternatíva automatikusan kiesik, a második pedig, hát, lássuk be, az is problémás, ha másért nem is, azért mindenképp, mert a szökés veszélye örökké fennállna.

A Biblia beszél róla, hogy új Ég és új Föld lesz, a jelenlegit eltörli majd az Isten. Van, aki ez úgy értelmezi, hogy eltörli a Mennyet és a Földet, vagyis a fizikai és szellemi világot egyaránt és valami újat hoz helyette létre. Einstein rámutatott, hogy az idő szerves részét képezi a jelenlegi fizikai világunknak. De mi van, nem fogja részét képezni az eljövendőnek? Mi van, ha ami lesz, nem olyan, mint ami most van, csak éppen sohasem lesz vége.

Egy olyan világban, ahol nincs idő, talán az ok-okozati összefüggések sem úgy alakulnak, ahogyan most. Most, ha valakiben megfogyan egy ötlet valamilyen szándéktól vezérelten, akkor bizony beletelik némi időbe, míg annak a véghezvitelének a módját megtalálja, majd valamennyi időt a kivitelezés is igénybe vesz. Viszont egy olyan világban, ahol nincs idő, talán a szándékok azonnal meg is valósulnak. Én el tudom képzelni, hogy Isten világa ilyen, hiszen a Biblia szerint Ő szólt és előállt, ami addig nem is létezett. Az eljövendő új világról azt olvassuk, hogy „*az Isten sátora az emberekkel van, és velök lakozik, és azok az ő népei lesznek, és maga az Isten lesz velök, az ő Istenök*” (Jel. 21:3). Tisztában vagyok velem, hogy ez pusztán elmélet, de azért gondoljunk csak bele: egy ilyen világban nyilván nem kaphat helyet semmi, amiben pusztító szándék van, hiszen nem lenne semmi, ami a szándékai beteljesülését megakadályozná. Mondhatjuk, hogy egy ilyen személy egyszerűen nem lenne kompatibilis azzal a világgal.

Visszatérve Ádámékhöz, ott tartottunk, hogy Isten feltehetően az örökkévalóságban gondolkodott már a teremtéskor az emberek számára is. Ebben az esetben, figyelembe véve a bűn és az öröklét párosításával kapcsolatos előbbi problémákat, előfordulhat, hogy Isten, amikor Ádámnak a halálról beszélt, akkor arról beszélt, hogy Ádám azonnal alkalmatlanná válik az örök életre. Tegyük fel, hogy Isten élet definíciója, az örökéletet fedi le, az elhanyagolhatóan kicsi párszázéves időtartamokkal nagyvonalúan nem foglalkozik. (Ez persze csak gyenge poénkodás a részemről, hiszen tudjuk, hogy Istennek a legkisebb dolgokra is van gondja, lásd. Máté 10:29-30). De mégis tegyük fel, hogy Isten szemében az nem számít élőnek, aki nem vehet részt az öröklétben. Csak az él, aki alkalmas rá, ha úgy tetszik kompatibilis az örökkévalósággal. Még az is lehet, hogy Istennek van egy listája, amiben fel van írva, hogy ki kompatibilis. Ha elég hosszú az a lista, akkor mondjuk egy könyvbe van felírva. Lehetne az a címe, hogy az Élet Könyve.

Kívánság

Abból kiindulva, hogy Isten a teremtés minden részfázisának végén kijelentette, hogy minden jó, logikusnak tűnik a következtetés, hogy Ádám és Éva is kompatibilis volt a nekik szánt örök élettel. A fáról való evés után viszont inkompatibilissé vált. De miért?

A Biblia sok helyen ír a kívánságról és elég sok helyen (főleg az újszövetségben) negatív értelemben használja. Ezt sokáig nem értettem, talán mert én is szerettem volna egy csomó mindent és a legtöbb vágyamat nem éreztem olyanak, ami az Isten akaratával ellentétes lenne. Gondoltam magamban; miért zavarja Istent, ha én szeretnék valamit? De nyilván nem erről van szó, hiszen

- *„A szegények kívánságát meghallgatod, oh Uram! Megerősíted szívöket, füleiddel figyelmezel”* (Zsoltárok 10:17)
- *„A halogatott reménység beteggé teszi a szívet; de a megadatott kívánság életnek fája.”* (Péld 13:12)
- *„A megnyert kívánság gyönyörűséges a léleknek, és útálatosság a bolondoknak eltávoznok a gonosztól.”* (Péld 13:19)

Azonban létezik egy „másik” kívánság is

- *„De a világi gondok és a gazdagság csalárdsága és egyéb dolgok kívánsága közbejövén, elfojtják az ígét, és gyümölcstelen lesz.”* (Márk 4:19)
- *„Annakokáért adta is őket az Isten szívök kívánságaiban tisztátalanságra, hogy egymás testét megszeplőítsék”* (Róma 1:24)
- *„Hogy levetkezzétek ama régi élet szerint való ó embert, mely meg van romolva a csalárdság kívánságai miatt”* (Efézus 4:22)

Természetesen logikusnak látszik, hogy különbséget tegyünk a jó illetve a rossz dolgokra való vágyakozás között, de sajnos a szóhasználat terén én nem tudtam egyértelmű különbséget tenni az eredeti nyelvet vizsgálva sem. (Például amikor azt írja *„a gyülekezés nép, a mely köztök vala, kívánságba esék, és Izráel fiai is újra sírátkozni kezének”* (IV. Mózes 11:4) ugyanazt a héber kifejezést használja, mint az *„Uram, a te erősségedben örül a király, és a te segítségedben felette örvendez. Szívének kívánságát megadtad néki; és ajkainak kérését nem tagadtad meg”* (Zsoltárok 21:2-3) részben, pedig elég nyilvánvaló, hogy az első negatív, a második pozitív kicsengésű. Az újszövetségben is hasonló a helyzet, mert a *„Mi pedig, atyámfiai, a mint elszakasztatánk tőletek egy kevés ideig, arczra, nem szívre nézve, annál buzgóságosabban, nagy kívánsággal igyekeztünk, hogy szemtől-szemben láthassunk titeket.”* (1 Thessz. 2:17) versben ugyanaz a görög kifejezés szerepel mint a János első levele 2:17-ben: *„a világ elmúlik, és annak kívánsága is; de a ki az Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké.”*)

Mégis, látható, hogy létezik egy kívánság, ami rossz irányba viszi a dolgokat, arra ösztönzi az embert, hogy végrehajtsa olyasmiket, amik nem Isten szándékai szerint valók: *„Azután a kívánság megfogván, bűnt szül; a bűn pedig teljességre jutván halált nemz.”* (Jakab 1:15) Nyilván láthattuk, hogy Istenben nincs meg ez a kívánság, de tegyük fel, hogy Ádám és Évának megvolt. (Az egyértelműség kedvéért a továbbiakban én ezt nagybetűvel, Kívánságnak fogom írni.) Tegyük fel, hogy Ádám és Éva csak azért nem hajtott végre semmi gonosz dolgot, mert egyszerűen nem tudtak róla, hogy olyan opció is létezik. Mondhatni, mert nem is láttak még olyat. Jelenleg több országban törvény határozza meg, hogy kiskorúak milyen filmeket nézhetnek meg. Az erőszakos vagy szexualitást ábrázoló tartalmak megtekintését a törvények szinte mindenhol csak felnőttek számára teszik lehetővé. Ennek nyilvánvaló oka, hogy a gyermekek aktuális fejlettségi, érettségi szintjükön még nem képesek megfelelően feldolgozni ezeket a dolgokat. Ugyanígy sok helyen alkoholt vagy dohányárut sem engedélyeztek kiskorúaknak eladni, illetve szerencsejátékokban sem vehetnek részt mert tudjuk, hogy ezek a dolgok rájuk fokozottan veszélyesek. A mindennapjainkban tehát létezik egy szűrő, amely igyekszik megakadályozni, hogy a gyermekeknek olyan dolgokkal kelljen szembesülniük, amelyek őket bajba sodorhatják, károsak lehetnek a fizikai vagy mentális egészségükre vagy épp antiszociális, erőszakos viselkedésre ösztönöznék őket. Mi van, ha az első emberpárban volt egy ilyen szűrő „gyárilag” beépítve. Ebben az esetben ők, bár a hajlamuk meglenne, de kísértés, ismeret vagy lehetőség hiányában mégis, tehát ők ilyenformán kompatibilisek az örökléttel.

Immunitás

A bűnről korábban azt állítottam, hogy olyan, mint valami szellemi fertőző betegség. A fertőző betegségek ellen véd, ha nem kerülünk semmilyen kapcsolatba a fertőzővel, de az is, ha immunisak vagyunk a fertőzővel szemben. A Jakab 1:13-ban ezt olvassuk: *„az Isten gonosz dologgal nem kísérthető”*. Ezt egy kicsit átfogalmazva azt is mondhatnánk bár Isten ismeri az ő céljával ellentétes lehetőségeket, mégis *„az Istent nem vonzza semmilyen gonosz dolog”* vagy *„az Isten nem érez kísértést semmilyen gonosz cselekedet végrehajtására”*. Esetleg úgy, hogy *„az Isten nem kívánja bűnt”* vagy hogy *„immunis a bűnre”*.

A kígyó ezt mondta Évának: *„Hanem tudja az Isten, hogy a mely napon ejéndetek abból, megnyilatkoznak a ti szemeitek, és olyanok lesztek mint az Isten: jónak és gonosznak tudói.”* (I. Mózés 3:5) Nagyon cseles, mert igaz – részben. Valóban az Istent és az embert megkülönböztette, hogy Isten tudta, hogy lehetséges az ő szándékaival ellentétesen is cselekedni. A kígyó csak azt az „apróságot” „felejtette” ki, hogy az emberben viszont létezik a Kívánság, ezért nem immunis a bűnre. Ha megismeri, nem fog tudni ellenállni. Miután Éva a kígyóval beszélt, ezt olvashatjuk: *„És látá az asszony, hogy jó az a fa eledelre s hogy kedves a szemnek, és kívánatos az a fa a bölcseségért...”* (I. Mózés 3:6) Miután ettek a fáról, pedig ezt: *„És megnyilatkoznak mindkettőjüknek szemei s észrevehették, hogy mezítelenek”* (I. Mózés 3:7) pedig korábban még így volt: *„Valának pedig mindketten mezítelenek, az ember és az ő felesége, és nem szégyenlik vala.”* (I. Mózés 2:25) Én ebből azt látom, hogy nem az volt elsősorban a probléma, hogy áthágtak egy parancsolatot, hanem annak a következménye, amitől Isten meg akarta védeni az embert.

Létezik az örökölt vagy eredendő bűn fogalma. Az elmélet szerint azért bűnös mindenki, mert Ádám elkövetett egy bűnt és ezt minden leszármazottja megörökölte. Én ebben nem hiszek. Inkább úgy látom, hogy azt örököltük, hogy megvan bennünk a Kívánság és a gonosz mint opció ismerete is. Aztán, ahogy Ádám, mi is – sajnos elég gyakran – elbukunk, amikor valamilyen döntéshelyzetbe kerülünk. Ahogyan írva is van: *„Annakokáért, miképen egy ember által jött be a világra a bűn és a bűn által a halál, és akképen a halál minden emberre elhatott, mivelhogy mindenkinek vétkeztek”* (Róma 5:12)

Tehát bennünk megvan a Kívánság és az ismeret is, ez a halálos kombináció. Hogyan lehetne ezt a problémát megoldani. Azt gondolom, hogy Istennek nem volt célja, hogy az ember örökké a „gonosz tudása” nélkül létezen, mert akkor sokkal egyszerűbb lett volna el sem készíteni azt a fát, aminek a gyümölcséből lehetőség van erre az ismeretre szert tenni. Ebből következően arra vágyakozunk, hogy bárcsak ne tudnánk, hogy létezik bűn, nincs sok értelme, tehát inkább a másik tényezőt kellene valahogy kiiktatni. Láthattuk, hogy ez Istennél bevált. De miképpen lehetne elérni, hogy az ember is immunis legyen a bűnre, hiszen láthatóan alapállapotban nagyon is fogékony rá. Hála Istennek, hogy Ő erre lehetőséget biztosított számunkra, hiszen

- *„Valakik pedig befogadák őt, hatalmat ada azoknak, hogy Isten fiaivá legyenek, azoknak, a kik az ő nevében hisznek; A kik nem vérből, sem a testnek akaratából, sem a férfiúnak indulatjából, hanem Istentől születtek” (János 1:12-13)*
- *„Ha valaki nem születik víztől és Lélektől, nem mehet be az Isten országába. A mi testtől született, test az; és a mi Lélektől született, lélek az. Ne csodáld, hogy azt mondom néked: Szükség néktek újonnan születnetek” (János 3:5-7)*
- *„Tudjuk, hogy valaki Istentől született, nem vétkezik: hanem a ki Istentől született, megőrzi magát, és a gonosz nem illeti őt.” (1 János 5:18)*
- *„A melyek által igen nagy és becses ígéretekkel ajándékozott meg bennünket; hogy azok által isteni természet részeseivé legyetek, kikerülvén a romlottságot, a mely a kívánságban van e világon” (2 Péter 1:4)*

Úgy tűnik tehát, hogy az újjászületés által Isten természetének a részesei lehetünk és így immunisak a bűnre. Azzal persze tisztában kell lennünk, hogy az újjászületésünk itt a Földön még csak „részleges”, mert bár az újjászületett szellemünk Isten tulajdonságaival rendelkezik, a fizikai testünk megváltása még nem történt meg, amiről a Rómaiakhoz írt levél 7. és 8. részében olvashatunk részletesen, de az öröklét kompatibilitás az Istentől adott ajándékként megvan: *„kiknek neveik fölírvák az életnek könyvében” (Filippi 4:3).*

Test

Ami a test kérdéskörét illeti Pál így ír: *„magok a Lélek zengéjének birtokosai, mi magunk is fohászunk magunkban, várván a fiúságot, a mi testünknek megváltását.” (Róma 8:23)* illetve *„Ki (Jézus) elváltotta a mi nyomorúságos testünket, hogy hasonló legyen az Ő dicsőséges testéhez” (Filippi 3:21).* Tehát a jelenlegi testünkkel Pál nem tűnik túlságosan elégedettnek, még akkor sem, ha az újjászületés megtörtént. Nyilvánvalónak tűnik, hogy Pál elsősorban nem mondjuk mozgásszervi vagy emésztőrendszeri panaszai miatt elégedetlen a testével, sokkal inkább azért, *„Mert a test gondolata ellenségeskedés Isten ellen; minthogy az Isten törvényének nem engedelmeskedik, mert nem is teheti.” (Róma 8:7)* Korábban így ír: *„De látok egy másik törvényt az én tagjaimban, mely ellenkezik az elmém törvényével, és engem rabul ad a bűn törvényének, mely van az én tagjaimban.” (Róma 7:23)*

Tisztában vagyok velem, hogy létezik egy közkezdvelt elmélet, ami szerint a Bibliában testnek fordított szó az eredeti görögben két különböző szó, a szóma és a szarx, ahol az elsőt testnek, a másodikat viszont inkább húsnak vagy hús-testnek lehetne fordítani. Az elmélet szerint míg az első a fizikai testünket jelenti, a második nem is igazán a testünkről szól, hanem a bűnre hajlamos, úgynevezett óemberi, újjászületés előtti természetünkről. Sok új, magyarázó fordítás már alkalmazza is ezt a terminológiát.

Ezzel két problémám van: Az első, hogy ha ez így volna, akkor a megtérés és újjászületés után, senkinek nem szabadna soha többet egyetlen bűnt vagy hibát sem elkövetnie, hiszen a Róma levél 6-részében azt olvashatjuk, hogy a bemelegítéskor az óemberünk meghalt. Hogyan lehetne egy halott még hatással az életünkre. De ki mondhatja el, hogy a megtérése után bármikor földi pályafutása során

volt egy pont, ami után egyetlen baklövést sem követett el. Márpedig, ha ez egy olyan igazság, amire nincs egyetlen gyakorlati példa sem, az nálam erősen megkérdőjelezi a dolog igazság voltát.

A másik az, hogy az a bizonyos két görög szó sajnos egyáltalán nem ilyen egyértelműen ebben az értelemben szétválasztva, következetesen használva szerepel a Bibliában. Az igaz, hogy a Római levél 8. része sokszor a szarx kifejezést használja amikor a bűnre való hajlamról ír, de ez a mondat is ott szerepel: „Mert, ha test (szarx) szerint éltek, meghaltok; de ha a test (szóma) cselekedeteit a lélekkel megöldökölték, éltek.” (Róma 8:13) Csak a Róma levélben kicsit körbepillantva ilyeneket láthatunk:

- „a ki (Jézus) Dávid magyából lett test (szarx) szerint” (Róma 1:3)
- „nem az a zsidó, a ki külsőképen az; sem nem az a körülmetélés, a mi a testen (szarx) külsőképen van” (Róma 2:28)
- „Tudván azt, hogy a mi ó emberünk ő vele megfeszítettett, hogy megerőtelenüljön a bűnnek teste (szóma), hogy ezután ne szolgáljunk a bűnnek” (Róma 6:6)
- „De látok egy másik törvényt az én tagjaimban, mely ellenkezik az elmém törvényével, és engem rabul ad a bűn törvényének, mely van az én tagjaimban. Óh én nyomorult ember! Kicsoda szabadít meg engem e halálnak testéből (szóma)” (Róma 7:23-24)

Ebből következően ez az elmélet az én szememben finoman szólva is erősen billeg, ezért én inkább arra hajlok, hogy elismerjem, hogy bár elképzelésem sincs, hogy hogyan és miképp, de a bűnre való hajlam valamiért az én fizikai testemhez kötődik. Amit a Róma levélben olvasok, számomra azt támasztja alá, hogy Pál is azért várja annyira az új, dicsőség testét, mert az majd kompatibilis lesz az újjászületett szellemével és nem fogja többé olyan impulzusokkal bombázni, hogy ezt vagy azt az Istennek, (sőt az újjászületett belsője miatt) már önmagának sem tetsző cselekvést véghez vigye.

Ha már a testről külön szót ejtettünk egy pillanatra visszatérnék Ádámhoz és Évához. Pontosabban ahhoz, hogy meztelenek voltak. Ha Károli fordítást megnézzük, azt látjuk, hogy a meztelenség sokszor negatív felhanggal kerül említésre, pl.: „ne láttassék ki a te meztelenségednek rútsága” (Jelenések 3:18). Láthatóan a meztelenség, mint a bűnös ember jellemzője jelenik meg, mint például Noé lerészegedésének esetében (I. Mózes 9:21-23) de Áron fiainak is ezt mondja „Csinálj nekik lábravalókat is gyolcsból, hogy befödjék azoknak meztelen testét, és az ágyéktól a tomporig érjenek. És legyenek azok Áronon és az ő fiain, a mikor bemennek a gyülekezet sátorába, vagy a mikor az oltárhoz járulnak, a szenthelyen való szolgálattételre, hogy bűnt ne vigyenek oda és meg ne haljanak” (II. Mózes 28:42-43) Viszont ha ez azt jelentené, hogy a meztelenség önmagában elfogadhatatlan Isten számára, akkor miért teremtette Isten ruha nélkül az első emberpárt?

Ha rákeresük a „meztelen” szóra a Károli fordításban azt találjuk, hogy ez a szó közel 50 alkalommal szerepel a könyvben (pontosan 49-szer, a 2011-ben revideált fordításban 53-szor). Ellenben ha megnézzük a bűnbeesés történeténél használt eredeti héber kifejezést (דָּוֹם) és arra keresünk rá az eredeti szövegben, már csak 15 találatunk lesz. Végignézve ezeket a találatokat, azt tapasztalhatjuk, hogy ezek között szinte nincs olyan, ami a „megszokott” pejoratív jelentéstartalmat hordozná. Olyan szövegösszefüggésekben használja, mint a szegények, akiknek még ruhájuk sincs vagy mint „az alvilág meztelen előtte és eltakaratlan a holtak országa [Isten előtt]” (Jób 26:6) vagy „leveté ő [Saul] is ruháit, és prófétála, ő is Sámuel előtt és ott feküvék meztelenül azon az egész napon és egész éjszakán” (Sámuel első könyve 19:24).

Nekem ebből úgy tűnik, hogy az első emberpár esetén alkalmazott meztelenséget sokkal inkább a fedetlen vagy ha úgy tetszik kendőzetlen kifejezéssel lehetne fordítani, ami pusztán az embert teljes valójában láttatni engedő állapotát hivatott leírni, de önmagában nem utal semmilyen tökéletlenségre. Ezért nagyon elgondolkodtató, hogy miután az ember evett a tiltott gyümölcsből a Biblia azt találja fontosnak kiemelni mint következményt, hogy észrevették ezt és szégyellték magukat.

Aki előző jónéhány oldalon átrágtta magát, talán már sejti, hogy az én gondolatvilágomtól kicsit távol áll az a hagyományos magyarázat, hogy a tiltott gyümölcs elfogyasztása bűnössé tette az embert, ami miatt Isten nem tudta őket elviselni, ezért kellett az ágyékkötő, sőt a paradicsomból való kiűzetés is. Én inkább úgy gondolom, hogy azzal, hogy az ember képessé vált a „rossz dolgok” (magyarul a bűn) mint lehetőség meglátására, észrevette a másik és saját maga teljes kitérültségéből fakadó védtelensége és ez megrémítette illetve szégyenérzettel tölthette el az a tudat, hogy ahogyan ő a párját, esetleg már a másik sem látja őt tökéletesnek⁹. A kisgyermeknek sem okoz semmi problémát a meztelenség, amíg meg nem tanítják nekik, hogy okozzon. Onnan már tudják, hogy hogyan válhatnak a testük intim részeivel kapcsolatosan például gúnyolódás céltáblájává és tehetnek másokat is azzá. Úgy gondolom, hogy nem véletlen, hogy Isten a szexualitást, a teljes kitérülést, lemeztelenedést a házasságon belülre tervezte, ahol – optimális esetben – már megvan a szövetség, az a százszázalékos, egész életre szóló elkötelezettség, ami ahhoz kell, hogy ilyen mértékben rábízassuk magunkat, anyagi javainkat, testünket, érzelmeinket egy másik emberre. Arról nem is szólva, hogy a férfi és nő kapcsolatában az Istennek milyen titka lehet még elrejtve, hiszen *„Teremté tehát az Isten az embert az ő képére, Isten képére teremté őt: férfivá és asszonyvá teremté őket”* (I. Mózes 1:27) illetve ahogy Pál ír erről: *„Annakokáért elhagyja az ember atyját és anyját, és ragaszkodik az ő feleségéhez; és lesznek ketten egy testté. Felette nagy titok ez: de én a Krisztusról és az egyházról szólok.”* (Efézus 5:31-32)

Zárszó

A kérdés az, hogy ha ez a modell megáll és a dolgok valóban valahogy így működnek, akkor miért nem így fogalmaz a Biblia?

Nyilván azért, mert ez is csak egy kör, négyzet vagy háromszög. A valóság minden bizonnyal ennél azért jóval komplexebb. Azt mondják, hogy az Einstein által megalkotott relativitás elmélet annyira bonyolult, hogy igazából, csak két vagy három ember él a világon, aki annak minden részletét valóban érti és átlátja az egészet. Nem tudom, hogy ez igaz-e, de annyi bizonyos, hogy én nem értem, pedig már sokszor nekifutottam. Olvastam cikkeket, néztem mindenféle szemléltető videókat és magyarázatokat. Volt olyan pillanat, amikor úgy éreztem megvan, de sajnos a pillanat továszallt. Előfordulhat, hogy ha Isten ki is nyilatkozná nekünk a világmindenség összes titkát – feltéve, hogy azok a Földön ismert bármelyik nyelv szavaival egyáltalán leírhatók – nem lenne a senki, aki megértené. Persze az is lehet, hogy a dolgok sokkal egyszerűbbek, mint amilyenek most mi gondoljuk őket, hiszen a geocentrikus világméretű mozgásukat leíró egyenletek és azok sokkal bonyolultabbak voltak, mint azok, amiket a heliocentrikus világméretű mozgásukat leírunk. Ki tudja? Annyit tudhatunk biztosan, hogy *„A titkok az Úréi, a mi Istenünkéi; a kinyilatkoztatott dolgok pedig a miénk és a mi fiainké mind örökké”* (V. Mózes 29:29), habár *„Az Istennek tisztességére van a dolgot eltitkolni; a királyoknak pedig tisztességére van a dolgot kikutatni.”* (Példabeszédek 25:2)

Az is igen valószínű, hogy ez a modell, amit az előzőekben felvázoltam, egy olyan modell, amit Isten az én megértésemhez mért és számomra fabrikált össze, de ettől még lehet, hogy más is talál benne valamit, amit fel tud használni, hogy a saját az Istenről és a világról alkotott modelljét jobban közelíteni tudja ahhoz a valósághoz, amiben élünk. Mert végül is, ez is a feladatunk: *„Ismerjük hát el, törekedjünk megismerni az Urat. Az ő kijövele bizonyos, mint a hajnal, és eljő hozzánk, mint az eső, mint a késői eső, a mely megáztatja a földet.”* (Hóseás 6:3)

⁹ Amint tökéletesnek kellene látnunk egymást, amilyenek Isten teremtett bennünket és amilyenek az Isten tud látni bennünket az Ő tökéletes szeretetében, ahogyan *„nem vett észre Jákóbban hamisságot, és nem látott gonoszságot Izraelben.”* (IV. Mózes 23:21)